

AROMÂNII ÎN RELAȚIILE ROMÂNNO-ELENE ÎN PRIMA PARTE A SECOLULUI XX

Emanuil Ineoan

Cuprins:

Introducere	p.6
I.Cadre generale ale evoluției chestiunii aromâne	p.11
II. Dinamica politico-diplomatică a chestiunii aromâne reflectată în relațiile româno-elene	p.98
III. Portret de grup cu diplomați români trimiși în misiune la sud de Dunăre. Agenda aromână	p.268
IV.Din dosarul sensibil al chestiunii aromâne: dezideratul unei Biserici vernaculare	
V. Proiecte educaționale românești la sud de Dunăre	p.389
VI. Concluzii	p.489
VII. Bibliografie	p.495

Prin prezenta lucrare, *Aromânii în relațiile româno-elene în prima parte a secolului XX*, ne-am propus revizitarea unui subiect extrem de frecventat de societatea românească ante și interbelică, căzut ulterior într-un con de umbră în timpul regimului comunist, considerat chiar tabu și revenit recent în analizele istorice de pe poziții provocatoare.

Deși am fost interesați prioritar de aspecte ce au vizat felul în care se ordonează raporturile internaționale de la București și Atena la începutul secolului XX, lucrarea nu a putut evita valențele de frescă educațională, culturală și bisericească a comunității aromâne. De altfel, în decorul balcanic antebelic sferele Politică-Școală-Biserică fuzionează până la suprapunere, firul roșu al naționalismului fiind vectorul care coordonează felul în care cele trei câmpuri se pot intersecta.

Din aceste considerente, lucrarea de față a trebuit să opereze numeroase incursiuni nu doar în aria științelor istorice și politice, dar și a istoriei ecleziastice ori culturale. Metodologic, aceasta

s-a plasat într-un orizont interdisciplinar din care nu au lipsit recursul la comparații, prosopografie, imagologie națională. Pentru că o rupere de context risca să afecteze complexitatea mizelor chestiunii aromâne, am adoptat permanent referiri atât la cadrul internațional, la cel al politicii externe elene și române, dar și la situația de pe teren a comunităților aromâne. Am considerat că doar întâlnirea acestor planuri poate reliefa convingător dinamica proceselor de identificare etnică ce apar în cadrul grupului românilor de la sud de Dunăre.

În condițiile în care statutul aromânilor este unul care suscită și azi o serie de frisoane naționaliste în unele țări din Europa de Sud-Est, am prezentat principalele poziții istoriografice balcanice și nu numai, referitoare la această comunitate etnică, înregistrând zonele de conflict, dar și de apropiere între diversele teorii vehiculate de istorici.

După stabilirea ramei majore a tabloului chestiunii aromâne, am trecut la valorificarea surselor inedite găsite în arhivele diplomatice, cele naționale, ori în colecțiile speciale din cadrul mai multor biblioteci. Am analizat astfel relațiile diplomatice româno-elene încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, mai localizat după Războiul de Independență. De cele mai multe ori dialogul dintre București și Atena ricoșa inevitabil în zona cancelariei constantinopolitane. Câmpul de concurență al Regatului Român și al celui Elen avea un generos teren de dispută pe teritoriul Semilunii, în condițiile în care aromânii reprezentau o miză pentru ambele tabere, chiar dacă localizată până în 1913 cu precădere în granițele Imperiului Otoman, mai apoi turc.

Implicarea României în chestiunea aromână a reprezentat ineditul politicii sale externe. Dacă în Transilvania sau Bucovina, Bucureștiul se implica în susținerea unui naționalism cultural, desfășurat sub diverse forme și în grade diferite, în privința românilor sud-dunăreni, suportul era acordat unor comunități cu care România nu avea o continuitate geografică directă. Aceasta a determinat de altfel și reacții de surprindere și suspiciune ale Marilor Puteri și adevărate angoase ale statelor din jur, recte Grecia, Serbia, Bulgaria care nu înțelegeau substratul acțiunilor românești. Nu în puține rânduri, implicarea României în zonă a fost considerată ca având efectul unui detonator asupra scenei balcanice, și așa complicată de valul naționalismelor radicalizate. Într-o regiune obișnuită să funcționeze și să se poziționeze în raport cu „dușmanul” comun otoman, dedată așadar la cruciade ideologice împotriva anti-creștinului, fragmentarea etnică și chiar confesională a bulversat puternic această lume balcanică.

Anul 1905 a reprezentat un moment de falie în regiune. Succesul diplomatic obținut de București, acela al recunoașterii din partea statului otoman a unei noi comunități etnice aflate între frontaliile sale, cea de români, a reprezentat semnalul unui tot mai consolidat efort al cancelariei regelui Carol I în zona provinciilor macedonene și epirote. Inserarea într-un act oficial al denominațiunii etnice de români aplicată spațiului otoman a însemnat și o consacrare a legitimității acțiunilor României care putea acum să intervină în zonă pentru comunitățile aromâne în calitatea de stat-mamă.

Pe acest fundal, relațiile româno-elene se tensionează constant până la anularea totală a dialogului diplomatic. Aceasta a complicat suplimentar atât implicarea Bucureștiului în sprijinul aromânilor de la sud de Dunăre, dar și a Atenei pentru susținerea comunităților elene din România.

Declarațiile de ostilitate dintre cele două state se prelungeau și într-un război al propagandelor, prin acest canal urmărindu-se câștigarea de adepți ai celor două cauze divergente în spațiul european, dar și entuziasmarea propriilor cetățeni și asigurarea acestora de justetea idealului național.

Războaiele balcanice au pus capăt elanului organizatoric ce apăruse în sânul comunităților aromâne în srijul noi legislații otomane ce le oferea de câțiva ani posibilitatea unei reprezentări proporționale în structurile de conducere locale și centrale. Posibilitatea formării unei elite aromâne a fost definitiv compromisă după deznodământul conflagrațiilor militare din anii 1912-1913. Agravarea situației de pe teren, îndreaptă România spre o nouă strategie în privința comunităților de aromâni, aceea a alipirii lor de un nou stat ce se profila pe scena geopolitică a Balcanilor, Albania. Continuitatea geografică între zonele majoritar aromâne și prezumtivele granițe ale viitorului stat albanez a convins diplomația românească de faptul că cea mai inspirată soluție pentru încă firav închezata comunitate aromână ar fi includerea ei la această nouă construcție statală. Primul Război Mondial și situația geopolitică dificil de gestionat după finalizarea acestuia, au însemnat un formidabil regres pentru aceste comunități care în cadrele noilor state naționale nu au mai putut găsi susținerea pe care un imperiu multinațional și multi-confesional s-a arătat dispus să le ofere de la începutul secolului XX. Captive între orgoliile și proiecțiile naționaliste din zonă, aromânii au decis ca soluție de supraviețuire emigrarea în România. Așa începea procesul stabilirii lor în sudul Dobrogei, chestiune care constituie limita

superioară a problematicii surprinse în această teză, implicațiile acestui fenomen nemaifăcând obiectul cercetării noastre.

Bibliografie generală :

Adrados, Francisco, Rodriguez, *A history of the Greek Language from its origins to the present*, Ed. Brill, Leiden&Boston, 2005.

Alexie, Marin, Androne, Nae et alii, *Dicționar diplomatic*, Editura Politică, București, 1979.

Axenciuc, Victor, *Evoluția Economică a României, Cercetări statistico-istorice 1859-1947*, Vol. III, Editura Academiei Române, București, 2000.

Berciu Drăghicescu, Adina, *Școli și biserici românești din Peninsula Balcanică*, Editura Universității din București, București, 2004.

Black, Jeremy, *A History of Diplomacy*, 2010.

Bocșan, Nicolae, *Relațiile internaționale în secolele XVIII-XIX în Balcani. Curs Universitar*.

Brătianu, Gheorghe I., *Origines et formation de l'unité roumaine*, București.

Budiș, Alexandru, *Bulgaria: istorică, geografică, politică, economică, culturală, militară*, Casa Școalelor, București, 1943.

Bulei, Ioan, *Atunci când veacul se năștea: lumea românească 1900-1908*, Editura Eminescu, București, 1990.

Bușă, Daniela, *Modificări politico-teritoriale în sud-estul Europei între Congresul de la Berlin și Primul Război Mondial (1878-1914)*, Editura Paideia, București, 2003.

Buzdugan, Ioan, Dănuț, *Biserica Ortodoxă Română - Biserică Națională*, Teză de doctorat, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2006.

Căpușan, Andrei, *Diplomați români de elită*, vol.I- II, Ars Docendi, București, 2009.

Ceobanu, Adrian, Bogdan, *Diplomați în Vechiul Regat: familie, carieră și viață socială în timpul lui Carol I (1878-1914)*, Ed. Universității Al. I. Cuza, Iași, 2015.

Chekrezî, Constantine, *Albania Past and Present*, The MacMillan Company, New York, 1919,

Ciachir, Nicolae, *Istoria popoarelor din sud-estul Europei în epoca modernă (1789-1923)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2011.

Clogg, Richard Clogg, *Scurtă istorie a Greciei*, Polirom, Iași, 2006.

- Cotan, Claudiu, *Ortodoxia și mișcările de emancipare națională din sud-estul Europei în secolul al XIX-lea*, Editura Bizantină, București, 2009.
- Crampton, R.J., *Europa Răsăriteană în secolul al XX-lea...și după*, Editura Curtea Veche, București, 2002.
- Cristescu, Sorin, *Carol I și politica României (1878-1912)*, Paideia, București, 2007.
- Cvijici, Jovan, *La Peninsule Balkanique - Geographie Humaine*, Librairie Armand Cotin-Paris, 1918.
- Giurescu, Dinu, Dinu, Rudolf, Constantiniu, Laurențiu, *Romanian Diplomacy. An Illustrated History 1862-1947*, Monitorul Oficial, București, 2010.
- Grecii din România*, Paula Scalcău (ed.), Editura Omonia, București, 2003.
- Hall, Richard C., *The Balkan Wars 1912-1913, Prelude to the First World War*, Editura Routledge, London/New York, 2000.
- Ilicev, Ivan, *Are dreptate sau nu e patria mea*, Curtea Veche, București, 2002.
- Ipek Yosmaoglu, *Blood Ties – Religion, Violence and the Politics of Nationhood in Ottoman Macedonia, 1878-1908*, Editura Cornell University Press, Ithaca & London, 2014.
- Jelavich, Charles, Jelavich, Barbara, *Formarea statelor naționale 1804-1920*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1999.
- Kaliopoulos, John, Thanos M. Veremis, *Modern Greece a history since 1821*, Editura Wiley-Blackwell, West Sussex, 2010.
- Kann, A. Robert, *Dynasty, Politics and Culture. Selected Essays*, Edited by Stanley Winters, Columbia University Press, Boulder, Colorado, 1991.
- Karpat, Kemal, *Studies on Ottoman Social and Political History. Selected Articles and Essays*, Brill, Leiden, Boston, Köln, 2002.
- Kopi, Kycku, *Istoria Macedoniei*, Editura Corint, București, 2003.
- Lascu, Stoica, *Romanitatea balcanică în conștiința societății românești până la Primul Război Mondial*, Editura România de la Mare, Constanța, 2013.
- Lascu Stoica, Emil Țircomnicu, *Românii Balcanici în paginile „Gazetei Transilvaniei”*, Editura Etnologică, București, 2012.
- Leca, Octav George, *Famiiliile Boerești Române. Istoric și Genealogie*, Editura Minerva, București, 1899.

Lupașcu, Alexandru, *România și Neamul Românesc în legătură cu statele și popoarele vecine sau conlocuitoare*, Galați, 1908.

Netzhammer, Raymund, *Episcop în România într-o epocă a conflictelor naționale și religioase*, vol. I, Editura Academiei Române, București, 2005.

Noel Malcom, *A short history of Bosnia*, Macmillan, London, 1994.

Obolensky, Dimitri, *Un Commonwealth medieval: Bizanțul, Europa de Răsărit 500-1453*, Corint, București, 2002.

Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Vol. III, ed. 3-a, Trinitas, Iași, 2008.

Pantazopoulos, N.J., *Church and Law in the Balkan Peninsula during Ottoman Rule*, Institute for Balkan Studies, Salonic, 1967.

Papacostea, Victor, Regleanu, Mihail, *Documentele Redeușteptării Macedoromâne*, Nicolae Șerban Tanașoca, Ștefan Vâlcu (ed.), Editura Predania, București, 2012.

Pavlov, Plamen, Iordan Ianev, Cain, Daniel, *Istoria Bulgariei*, București, 2002.

Platon, Gheorghe (coord.), *Istoria românilor*, VII, tom II, București, Editura Enciclopedică, 2003.

Pollo, Stefan, Arben, Puto, *The History of Albania from its origin to the present day*, Routledge, London, 1981.

Prevelakis, Georgios, *Balcanii - Cultură și Geopolitică*, Corint, București, 2001.

Rămureanu, Ioan, et al., *Istoria Bisericească Universală: 1054-1982*, vol. II, Editura Institutului Biblic, București, 1993.

Reprezentanțele diplomatice ale României (1859-1917), București, Editura Politică, 1967.

Runciman, Steven, *Teocrația bizantină*, Nemira, București, 2012.

Stavrianos, L. S., *The Balkans since 1453*, Rinehart&Company, New York.

Sturdza, Mihail Dimitrie, *Familiile Boierești din Moldova și Țara Românească*, vol. II, Editura Simetria, București, 2011.

Sugar, Peter, *Naționalismul est-european în secolul al XX-lea*, Ed. Curtea Veche, București, 2002.

Tanașoca Anca, Nicolae Șerban Tanașoca, *Unitate romanică și diversitate balcanică. Contribuții la istoria romanității balcanice*, Editura Fundației Pro, București, 2004.

Todorova, Maria, *Balcanii și balcanismul*, Editura Humanitas, București, 2000.

Vakalopoulos, E., Apostolos, *Istoria Greciei Moderne 1204-1985*, Edit. Euroatlantică, București, 2004.

Vlachos, Hierotheos, *Secularismul- un cal troian în Biserică*, Editura Egumenița, Galați, 2004.

Wilkinson, H.R., *Maps and Politics*, University Press, Liverpool, 1951.

Yanaras, Christos, *Adevărul și Unitatea Bisericii*, Sofia, București, 2009.

Zbucea, Gheorghe, Buchet, C., *Românii din afara granițelor țării*, Fundația România de mâine, București, 2008.

Zbucea, Gheorghe, *O istorie a Românilor din Balcani*, Editura Biblioteca Bucureștilor, București, 1999.

Zbucea, Gheorghe, *O istorie a românilor din Peninsula Balcanică*, Editura Biblioteca Bucureștilor, București, 1999.